mgr Katarzyna Terpiłowska
dr hab. inż. Zbigniew Ciekanowski
ORCID 0000-0002-0549-894X
Wydział Nauk Ekonomicznych
Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II
w Białej Podlaskiej

HANDEL ŻYWYM TOWAREM JAKO ZAGROŻENIE BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZNEGO

TRADE IN LIVE GOODS AS A THREAT TO SOCIAL SECURITY

Streszczenie
W rozdziale tym skupiono się na zjawisku handlu ludźmi znanym też pod pojęciem handel żywym towarem jakim jest prostytucja, które jest najbardziej dochodowym interesem we współczesnym świecie. Jest to najokrutniejsza forma pozbawienia człowieka jego wolności nie tylko cielesnej, psychicznej ale i duchowej. Można powiedzieć, iż jest to osamotnienie człowieka w człowieku. Proceder ten działa niezależnie od płci i wieku, naruszając przy tym prawo wolności decydowania o sobie. Osoby dotknięte tym zjawiskiem nie są sobie w stanie poradzić, dlatego też po przeżuciu traumatycznych doświadczenie popadają w choroby psychiczne czy też różnego rodzaju uzależnienia. W wielu monografiach, czasopismach, wywiadach można przeczytać, iż proceder ten jest nie tylko dochodowy, ale o małym ryzyku zagrożenia. W Polsce bezpośrednio właściwymi organami do ścigania przestępców handlu ludźmi zajmują się: Prokuratura, Policja oraz częściowo Straż Graniczna. Również ważną rolę pełnią podmioty współpracujące z powyżej wymienionymi instytucjami, m.in. Państwowa Inspekcja Pracy, Służba Celna, jak i organizacje pozarządowe takie jak Fundacja "La Strada".

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, handel, ludzie, prostytucja, uzależnienia

Abstract
This chapter focuses on the phenomenon of human trafficking, also known as trafficking in human beings, which is prostitution, which is the most profitable business in the modern world. It is the cruelest form of depriving a man of his freedom not only bodily, mental but also spiritual. One can say that this is the loneliness of man in man. This procedure operates regardless of gender and age, while violating the right to freedom of self-determination. People affected by this phenomenon are not able to cope, therefore, after chewing traumatic experiences fall into mental illness or

various types of addiction. In many monographs, magazines and interviews you can read that this practice is not only profitable but with low risk of danger. In Poland, the competent authorities for prosecuting offenders of human trafficking are directly dealt with by the Prosecutor's Office, the Police and partly by the Border Guard. An important role is played by entities cooperating with the above-mentioned institutions, including National Labor Inspectorate, Customs Service, as well as non-governmental organizations such as the "La Strada" Foundation.

Key words: security, trade, people, prostitution, addictions

Wstęp

Człowiek od zawsze poszukiwał sposobu na poprawienie, sposobu na poprawę swojej sytuacji ekonomicznej, nie rzadko w sposób sprzeczny z panującym prawem. Jednym z takich przykładów jest handlowanie nie rzeczami, a ludźmi. Tego typu działania w literaturze określane są mianem handlu ludźmi. Pomimo procederu znanego od setek lat samo pojęcie zostało zdefiniowane po raz pierwszy dopiero na przełomie XX i XXI wieku. Wcześniej również próbowano określić tego typu działania, jednak czyniono to w sposób tak nieudolny, że większość środowisk nie była wstanie zaakceptować proponowanych podejść. Dość duży udział w rozumienie pojęcia handlu ludźmi wnosi Organizacja Narodów Zjednoczonych, która w 2000 roku przyjęła Konwencję przeciwko międzynarodowej przemocy zorganizowanej. Pomimo, że jest to pojęcie znacznie szersze to również zaistniała potrzeba odpowiedzenia na pytanie, czym tak faktycznie jest handel ludźmi. Odwołując się do przywołanego protokołu należy powiedzieć, że handel ludźmi jest: werbowanie, transportowanie, przekazywaniem, przechowywaniem oraz przyjmowaniem osób z zastosowaniem gróźb lub użyciem siły lub też z wykorzystaniem innej formy przymusu, uprowadzenia, oszustwa, wprowadzenia w błąd, nadużycia władzy lub wykorzystania słabości, wręczenia lub przyjęcia płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną osobą, w celu wykorzystania[1]. Handel ludźmi można rozpatrywać także w kategoriach różnego rodzaju przestępstw, gdzie jednostki ludzkie podejmują się zakazanych czynności przy wykorzystaniu potencjału innych osób bez ich akceptacji. Jest to na tyle złożone zagadnienie, że może uwzględniać w swoim obszarze przynajmniej kilka rodzajów podejmowanych działań. Za handel ludźmi uznaje się w takim samym stopniu wykorzystywanie seksualne, jak i nielegalną adopcję i zmuszanie do żebrania. W dość szerokim ujęciu, że handel ludźmi jest pewnego rodzaju formą zmuszania ludzi do wykonywania przez nich czynności

[1] *Protokół Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 roku*, (Dz. U. 2005 nr 18, poz. 160).

absolutnie nieakceptowalnych. W tej grupie uwzględnia się także pracę przymusową o charakterze niewolniczym, wyłudzanie kredytów i innych świadczeń oraz handel narządami i innymi częściami ludzkiego ciała. Już na podstawie tych kilku przykładów uzyskuje się potwierdzenie, że tematyka handlu ludźmi jest bardzo rozległa[2]. Definicja handlu w wyniku zmieniających się warunków gospodarczych i społecznych uległa nieznacznemu przekształceniu przez kilkadziesiąt lat. Jeszcze po koniec lat 90-tych ubiegłego wieku handel ludźmi kojarzono przede wszystkim wykorzystywaniem seksualnym kobiet względem, których w pierwszej kolejności zastosowano zastraszenie lub inną przemoc fizyczną i psychiczną. Nawet, jeśli początkowo występuje wstępna zgoda to później osoba taka pozbawiana jest większości praw człowieka, przez co przyjmuje to znamiona handlu ludźmi, a wręcz pewnej odmiany niewolnictwa. W jeszcze innym ujęciu handel ludźmi odnoszono do imigrantów, którzy zostali bezprawnie zaangażowani, zwerbowani, porwani, a następnie sprzedani celem wykonywania przymuszonych zadań. W tym całym procesie warto zwrócić uwagę na stronę organizacyjną, którymi są handlarze czerpiący korzyści ekonomiczne na dowolnym etapie podejmowanych działań[3].

1. Przyczyny handlu ludźmi

Handel ludźmi, pomimo, iż jest zjawiskiem bardzo negatywnym, a do tego bezpośrednio godzącym w prawa ludzi rozwija się ze ściśle określonych przyczyn. Dość duże znaczenie mają przede wszystkim przesłanki ekonomiczne, gdzie poszczególne osoby zajmujące się jakąś formą przestępstw chcą osiągać wyższe korzyści finansowe, przez co podejmują ryzyko i ograniczają wolność wybranym osobom. Jednak z drugiej strony same osoby będące poszkodowane, niekiedy same mogą być sobie winne, że znalazły się w takiej, a nie innej sytuacji. Przede wszystkim wpływ ma na to ich beztroska oraz zbyt duży poziom zaufania względem obcych ludzi. Wśród przyczyn handlu ludźmi pośrednio obwiniać można rządy poszczególnych państw, które nie gwarantują swoim obywatelom odpowiednich warunków egzystencji, przez co nasila się ubóstwo oraz bieda. Ludzie chcąc chronić się przez koniecznością życia w nędzy poszukują różnych rozwiązań, przez co niekiedy mogą trafić do nieodpowiednich osób, które zwyczajnie je skrzywdzą. O tego dochodzić mogą zbyt łagodne przepisy prawne, które w nieodpowiednim stopniu zniechęcają sprawców do zajmowania się omawianym procederem. Do tego nawet, jeśli takie procedury prawne występują to nie do końca są przestrzegane, gdzie dodatkowo mogą być zaburzane poprzez korupcję, która ułatwia rozszerza-

[2] I. Malinowska, J. Bryk, *Handel ludźmi i przestępstwa towarzyszce*, WSPol, Szczytno 2013, s. 93-94.
[3] K. Sońta, *Przeciwdziałanie handlowi ludźmi w prawie międzynarodowym*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2015, s. 21.

nie oddziaływania handlu ludźmi. Przy czym, jeśli obowiązujące prawo nie jest respektowane, a służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo nie wykonują z należytą starannością stawianych przed nimi zadań mogą wręcz zachęcać pośrednio do częstych prób podejmowania się handlu ludźmi. Przypuszczalnie, jeśli wykrywalność sprawców handlu ludźmi nie zostanie zwiększona to nie można oczekiwać zmniejszenia rozwijania się tego typu przestępstw. W niektórych przypadkach nowa technologia, która z założenia powinna ułatwiać życie obywatelom oraz wpływać na podnoszenie poziomu bezpieczeństwa może rozwijać rynek handlu ludźmi. Szczególnie na uwagę zasługuje Internet, poprzez który, przestępcy mogą lokalizować swoje ofiary, poznawać ich nawyki, a przez to zwiększać szanse na porwanie oraz zmuszenie do wykonywania czynności pożądanych[4].

Z całą stanowczością należy zaznaczyć, że przyczyny handlu ludźmi nie sprowadzają się wyłącznie do przesłanek ekonomicznych oraz technologicznych. Nie mniej istotne znaczenie przyjmują przyczyny o charakterze socjalnym, gdzie wśród nich wymieni się nasilanie się takich zjawisk, jak: przemoc, uzależnienie od narkotyków lub alkoholizm. Uzupełnieniem jest nie najlepiej rozwinięty system opieki społecznej, który bezpośrednio wpływa na handel ludźmi w obszarze nielegalnego pozyskiwania narządów. Pewną grupę przyczyn można odnaleźć w grupie polityczno-społecznej, gdzie na uwagę zasługuje zmiana działającego systemu politycznego oraz przemiany polityczne w krajach sąsiadujących. Jeśli takie zmiany wprowadzane są zbyt długo to może to doprowadzać do luk w prawie, które chętnie zaczną wykorzystywać przestępcy realizując własne cele. Problemy państwa wcale nie muszą być ograniczone wyłącznie do tych o naturze politycznej, przy założeniu, że dojdzie do jakiegoś konfliktu zbrojnego ryzyko łamania praw człowieka będzie jeszcze większe. W takich przypadkach handel ludźmi może rozwijać się nie ze względów na korzyści finansowe, ale przede wszystkim dla ochrony własnego życia lub mienia. Przypuszczalnie porachunki pomiędzy gangami lub w obrębie jednej grupy przestępczej mogą polegać na zastraszaniu poszczególnych członków, jeśli nie pozyskają kolejnej osoby, która zostanie wykorzystana. Niektórzy zwracają także na coraz bardziej wyrazisty związek pomiędzy handel ludźmi, a nasilającymi się procesami migracyjnymi. Dla przykładu osoba przybyła do nowego kraju i niemogąca znaleźć pracy może być bardzo łatwym celem dla osób trudniących się handlem ludźmi[5].

W grupie czynników wpływających na zwiększanie się powszechności handlu ludźmi odnotować należy występowanie konfliktów w poszczególnych krajach. Tego typu zdarzenia wpływają jedynie pośrednio na zwiększanie się skali handlu ludźmi, gdyż w takich przypadkach ludzie chętniej emigrują

[4] A. Florczak, *Handel ludźmi*, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2012, s. 286.
[5] M. Pawłowski, *Międzynarodowe standardy ścigania handlu ludźmi i ochrony jego ofiar*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 2014, s. 9-10.

chcąc chronić siebie lub zwyczajnie żyć w lepszych warunkach. Jeśli korzystają z pomocy osób nieznajomych to istnieje ryzyko, że taka zmiana miejsca zamieszkania zakończy się zostaniem osobą przymuszaną do pracy wbrew własnej woli. Tutaj niech potwierdzeniem tej tezy będą konflikty sprzed kilkunastu lat na Bałkanach, gdzie grupy przestępcze skupiające się głównie na rynku azjatyckim zauważyły nowy potencjał decydując się na werbowanie swoich ofiar w krajach objętych konfliktem. Uzupełnieniem często w takich przypadkach jest niskie wykształcenie ofiar oraz ich zbyt duża ufność względem obcych osób, które tylko szukają takiej okazji. Innymi słowy można powiedzieć, że jedną z przyczyn handlu ludźmi jest ludzka naiwność oraz brak roztropności w podejmowanych decyzjach związanych z wyjazdem. Do tego same grupy przestępcze, że przy handlu ludźmi można osiągać korzyści porównywalne jak przy handlu narkotykami, a nawet większe. Jest to czynnik o charakterze ekonomicznym, który dla grup przestępczych jeszcze bardziej zyskuje na znaczeniu, gdy społeczeństwo objęte konfliktem zbrojnym poszukuje metod przedostania się w bardziej bezpieczne części świata.

Mówiąc o przyczynach handlu ludźmi warto odnotować także nie najlepiej wykonywaną prac przez służby graniczne. Przypuszczalnie, jeśli funkcjonariusze dbający o bezpieczeństwo nie kontrolują odpowiednio osób i towarów to może wpłynąć na to bezpośrednio na zwiększenie omawianego procederu. Nawet, jeśli z tego nie korzystają grupy przestępcze to osoby mieszkające blisko takich granic chcące zmienić na lepsze warunki życia. W takich przypadkach na własną rękę nie do końca legalnie mogą przekraczać granice państw, a już na terytorium obcego państwa poszukiwać nieudolnie pracy, co może się skończyć zaliczeniem do grupy osób objętych handlem ludźmi. Do tego szczególnie w okresach letnich przedsiębiorcy z krajów zachodnich zgłaszają zapotrzebowanie na tanią siłę roboczą. Początkowo może się okazać, że osoby rzeczywiście są sprowadzane do pracy zarobkowej, jednak z czasem ich wolność staje się zdecydowanie bardziej ograniczona, co można uznać za kolejną przyczynę handlu ludźmi[6].

Trudno jest opisać wszystkie przyczyny handlu ludźmi, gdyż jest ich bardzo dużo, a do tego zależą od konkretnego rodzaju. Dla przykładu handel ludźmi opierający się na potrzebie pozyskania organu do przeszczepu może wynikać z oferowania przez osobę chorą dużej ilości pieniędzy, jeśli tylko otrzyma pożądany organ. W wyniku takiej zachęty przestępcy podejmują ryzyko sprowadzenia osoby, przeprowadzenia zabiegu oraz wywiązania się z umowy. Bardzo podobne zależności spotyka się w przypadku prostytucji, gdzie czynnikiem wiodącym są bardzo duże pieniądze. Nie mniej istotną przyczyną handlu ludźmi jest bark skoordynowania współpracy pomiędzy jednostkami policyjnymi różnych krajów, które nie potrafią się porozumieć. Z takiej okazji korzystają zorganizowane grupy przestępcze, które widzą w tym szanse,

[6] K. Sawicki, *Handel ludźmi*, Szkoła Policji w Pile, Piła 2011, s. 12-13.

gdyż uważają, że brak takiego skoordynowania nie przyczyni się do wykrycia prowadzonego przez nich procederu. Dokonując wstępnego podsumowania czynników wpływających na rozprzestrzenianie się zjawiska handlu ludźmi można powiedzieć, że wśród głównych przyczyn wymienia się: biedę, postępujące czynniki globalizacyjne, zwiększone ruchy migracyjne, konfliktowe sytuacje zbrojne na obszarze jakiegoś państwa, dyskryminowanie płci, luki prawne, korupcję władz, wysokie potencjalne zyski oraz praktyki kulturowe i religijne[7].

Jeśli handel ludźmi obejmuje dzieci to jedną z przyczyn występowania takiego procederu jest chęć posiadania przez jakąś rodzinę, która jest bezpłodna dziecka. Najczęściej jest to proceder występujący w krajach zachodnich, a ofiarami są bardzo małe dzieci, które nie są wstanie się bronić oraz nie będą w przyszłości pamiętać całego zdarzenia. Jednak nawet w takim przypadku dość duże znaczenie ma globalizacja, gdzie dzięki dość szybko rozwijającej się technologii wzrasta łatwość nawiązywania kontaktów pomiędzy poszczególnymi podmiotami zajmującymi się tym procederem. W takim kontekście można przyjąć, że handel ludźmi staje się coraz łatwiejszy, gdyż strony mogą się komunikować między sobą i ustalać różne szczegóły na wiele różnych sposobów. Już sam dostęp do telefonii komórkowej wpływa na zwiększenie skuteczności podejmowanych działań przez przestępców, gdyż dzięki temu mogą ustalać miejsca przekazania schwytanych osób oraz ostrzegać się przed potencjalnymi problemami. To właśnie przez dostęp do technologii wśród przestępców służbom bezpieczeństwa zdecydowanie trudniej jest raz na zawsze powstrzymać ten proceder. Z kolei wiedząc o niewielkiej wykrywalności, nowe grupy przestępcze chętnie zajmują się handlem ludźmi. Jednak należy odnotować, że pomimo powszechnej globalizacji rozwój technologii nie następuje równomiernie w poszczególnych krajach, przyczyniając się do występowania nierówności społecznych. Jednak mimo to właśnie dzięki globalizacji usuwa się szereg barier utrudniających zajmowanie się handlem ludźmi. Również w tym miejscu warto odnotować sposób rozliczania się między stronami, gdzie środki mogą być przekazane za pomocą coraz popularniejszych wirtualnych walut będącymi praktycznie nie do wykrycia.

Mówiąc o przyczynach handlu ludźmi warto dokonać pewnego uporządkowania dzieląc je na te występujące po stronie podażowej, jak i popytowej. W tym pierwszym przypadku jedną z przyczyn rozprzestrzeniania się omawianego procederu jest nieodpowiednie zarządzanie w państwie. Mowa w tym miejscu o tworzeniu przez państwo takich warunków, które ułatwiają zajmowaniem się procederem handlu ludźmi. Przykładem tego typu zarządzania jest występowanie nieefektywnej lub skorumpowanej administracji, która jest podatna na szereg manipulacji ze strony organizacji przestępczych. To wszystko może być pogłębiane istnieniem nieudolnego systemu sądownego

[7] B. Hołyst, *Psychologia kryminalistyczna*, LexisNexis, Warszawa 2004, s. 806-807.

i prawnego. Nawet, jeśli wykrywalność przestępstw handlu ludźmi jest duża to przewidywane kary niewspółmierne do podjętego czynu, przez co strona podażowa nie czuje się zniechęcona do kontynuowania rozpoczętych działań w przyszłości. Pozostając przy działalności państwa warto także zwrócić uwagę na niewystarczającą ingerencję w rynek pracy, przez co rozpowszechnia się zjawisko bezrobocia. W wyniku tego ludzie zaczynają poszukiwać różnych form dodatkowego zarobku, przez co stają się ofiarami handlu ludźmi. Na rynku pracy może występować dyskryminacji ze względu na płeć, co jak się okazuje również pośrednio wpływa na zwiększanie się skali handlu ludźmi w gospodarce. To właśnie poprzez ten czynnik najczęściej kobiety stają się ofiarami handlu ludźmi, gdzie poszukując lepszych stanowisk zaczynają być niczego niespodziewającymi się ofiarami. Pomimo dość dobrego dostępu do Internetu oraz innych form komunikowania się niedostatecznie mogą być rozwinięte legalne kanały migracji oraz sposoby poszukiwania pracy za granicą. Przez co osoby zwracają się w kierunku niepewnych źródeł poszukiwania pracy stając się ofiarami. Pomimo tego, że współczesne społeczeństwa stają się coraz bardziej wykształcone to świadomość ryzyka w dziedzinie migracji zarobkowej jest niewielka. Inaczej można powiedzieć, że ludzie migrując za granicę i poszukując pracy nie są świadomi potencjalnych zagrożeń stając się łatwym celem dla grup przestępczych. Na koniec można przyjąć wśród przyczyn poszerzania się handlu ludźmi po stronie podażowej, że jest to bardzo dochodowy interes charakteryzujący się, co najwyżej przeciętnym ryzykiem wykrycia sprawców[8].

Szereg zmiennych zwiększających skalę handlu ludźmi można odnaleźć także po stronie popytowej, gdzie przede wszystkim na uwagę zasługuje rozwijająca się konkurencyjność na świecie oraz poszukiwanie sposobów na cięcie kosztów. Przykładem może być oferowanie przez pracodawców stawek minimalnych nie zwracając uwagi na trudność wykonania zadania lub kwalifikacje preferowane przez zatrudnianego. W takich przypadkach osoba decyduje się na poszukiwanie pracy na własną rękę w jej odczuciu bardziej adekwatnej do posiadanych kwalifikacji. Nie mniej ważna jest zmieniająca się struktura rynku pracy, gdzie na rynku przybywa coraz więcej kobiet zgłaszających chęć podjęcia pracy. W takiej sytuacji zwiększyło się zapotrzebowanie na opiekunki do dzieci, osobami starszymi oraz pomoc domową. Pewne znaczenie wykazuje także zwiększający się popyt konsumpcyjny, w którym istotny jest czas dostawy oraz możliwie niskie koszty. Pozostając jeszcze przy kobietach warto odnotować, że w ostatnich latach dość dynamicznie rozwija się przemysł pornograficzny oraz rozrywkowy, co zwiększa popyt na usługi seksualne. Szereg podmiotów chcąc sprostać oczekiwaniom rynkowym decyduje się na porwania kobiet, aby móc wyprodukować kolejne atrakcyjne materiały

[8] https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@declaration/documents/instructionalmaterial/wcms_088508.pdf, [dostęp: 12.01.2019]

dla widza. Uzupełnieniem tego wszystkiego jest niska świadomość społeczna oraz brak poszanowania dla podstawowych praw człowieka [9].

Dokonując podsumowania powyższych rozważań zauważa się, że przyczyn handlu ludźmi jest bardzo wiele. Dość dużo z nich wynika bezpośrednio z potrzeb rynkowych oraz chciwości przestępców, którzy chcą zarobić na czyjejś krzywdzie. Do tego dochodzi potrzeba ratowania ludzkiego życia, czego potwierdzeniem jest handel ludźmi w celu pozyskania narządów. To wszystko skłania do wniosku, że jeśli oczekuje się zmniejszenia skali omawianego zjawiska, to przede wszystkim powinno się systematycznie eliminować poszczególne przyczyny.

2. Prostytucja jako handel żywym towarem

Problematyka handlu ludźmi wbrew pozorom jest powszechnym zjawiskiem w literaturze przedmiotu. Zjawisko to znamy od starożytności gdzie swój początek znalazło w niewolnictwie a w raz z rozwojem świata rozszerzała swój zakres. W dzisiejszych czasach przestępczość, która towarzyszy temu precedensowi rozszerza się diametralnie, i nie jest łatwo sprostać jej sprostać. Mimo walki państwa i wielu organizacji międzynarodowych i krajowy organizacji pozarządowych, wielu przestępców wykorzystujący ten proceder wymyka się prawu.

W walce z tym zjawiskiem konieczna jest współpraca państwa z organizacjami międzynarodowymi, jak również współpraca państwa z organizacjami pozarządowymi krajowymi i pozakrajowymi. Ważnym elementem jest też edukacja społeczeństwa na ten temat jak nie stać się ofiarą handlu ludźmi oraz jak postępować, gdy człowiek padnie jego ofiarą. Kobiety, które bardzo często chcą zapewnić godne życie swym rodzinom nie są świadome jakie ryzyko podejmują i często staja się ofiarami z własnej niewiedzy bądź braku otrzymania odpowiedniej pomocy gdy jej potrzebują. Po przeczytaniu, czym jest i jakie są przyczyny tego procederu, możemy zagłębić się w tym, co nadal dzieje się w wielu krajach. Prostytucja bardzo często zbyt pochopnie oceniamy kobiety tam pracujące, z racji tego, czym się tam zajmują, jednakże, kiedy dobrze się przyjrzymy lub zechcemy chodź na chwilę się zagłębić w ten temat ujrzymy, że jest to dobrze zachowany jeden z dobrze płatnych o niskim ryzyku zatrzymania przestępstwem. Czytające ten artykuł kobiety mam nadzieje, że ustrzegą się przed popełnieniem tzw. „błędu życiowego".

Początkowo handel ludźmi skupiał się wyłącznie na pozyskiwaniu taniej siły roboczej do wykonywania bardzo ciężkich prac fizycznych. Jednak z czasem płeć męska zauważyła, że występuje wyraźne zapotrzebowanie na usługi seksualne świadczone przez kobiety. Do tego same kobiety nie rzadko poszu-

[9] Tamże.

kiwały dodatkowego sposobu wzmocnienia budżetu domowego. W wyniku tego wszystkiego rozprzestrzeniło się zjawisko nazywane obecnie handlem żywym towarem lub handlem kobietami. Niezależnie od nazwy cel procederu jest taki sam, a więc przymusowe świadczenie usług seksualnych przez zwerbowane kobiety. Do tego same gospodarki o charakterze typowo kapitalistycznym oraz zliberalizowanym przyczyniły się do tego, że na dużą skale rozpowszechniły się grupy przestępcze zajmujące się pornografią oraz świadczeniem usług seksualnych. W obydwu tych przypadkach istnieje bardzo duże zapotrzebowanie na kobiety, które będą podejmować się najstarszego zawodu świata i to nie z własnej woli. O ile sama prostytucja może mieć charakter przymusowy lub dobrowolnym, to uwzględniając przy tym wszystkim handel żywym towarem zawsze mówi się o tym pierwszym wariancie.

Przed zwróceniem uwagi na prostytucję, jako jedna z możliwych form handlu ludźmi warto w pierwszej kolejności zdefiniować samą prostytucję. W jednym z takich podejść przyjmuje się, ze prostytucja jest formą aktywności seksualnej, w której to pomiędzy stronami występują wyłącznie więzi zawodowe oraz czerpanie z tego tytułu korzyści finansowych bez jakichkolwiek uczuć. W tradycyjnym ujęciu jest to działalność podejmowana stale lub okresowo, dzięki którym strona świadcząca usługę może liczyć na korzyści materialne[10].

Większość współczesnych definicji zwraca uwagę na wymiar korzyści materialnych w zamian za wyświadczoną usługę seksualną. Nieco inaczej sytuacja się przedstawia, jeśli prostytucja zaczyna dotyczyć handlu ludźmi. W takich przypadkach korzyści materialne również wystąpią, jednak stroną korzystającą nie będzie osoba świadcząca samą usługę, lecz osoba, która nabyła prostytutkę. Inaczej można powiedzieć, że osoby świadczące usługi seksualne nazywane prostytutkami, wykonują dokładnie takie same czynności jak w tradycyjnej formie, z tą różnicą, że ich wolność najczęściej jest zdecydowanie ograniczona, a tym samym występuje charakter przymusowości lub wręcz zastraszania. Obecnie jest to proceder dość dobrze rozwinięty, który może przyjmować różne formy, tym samym stając się działalnością jeszcze trudniejszą do wykrycia. Wśród częściej spotykanych wariantów wymienia się przedawanie kobiet przez handlarzy, którzy stale zajmują się poszukiwaniem ofiar oraz ich werbowaniem. Tutaj warto dodać, że tak handlarzem równie dobrze może być kobieta, która z założenia będzie wzbudzać większe zaufania w potencjalnej ofierze. Taka działalność może skupiać się na werbowaniu kobiet celem ich zastraszania, a następnie sprzedaży do agencji towarzyskich celem świadczenia usług seksualnych. Niekiedy wszystko może rozpoczynać się od pracy tancerki lub barmanki, a dopiero po pewnym czasie następuje transakcja pomiędzy stronami, a tym samym kobieta zostaje zmuszona do świadczenia usług wbrew swojej woli. Jeszcze bardziej niebezpiecz-

[10] J. Sztobryn-Giercuszkiewicz, *Psychologiczne aspekty prostytucji*, Wydawnictwo Dajas, Łódź 2004, s. 20.

nym zjawiskiem jest, gdy za werbowanie nowych kobiet odpowiadają już zatrudnione prostytutki. Do tego mogą dochodzić osoby sporadycznie zajmujące się handlem kobietami, które to raz na jakiś czas podejmują ryzyko, aby szybko zdobyć dodatkowy kapitał finansowy na realizację własnych potrzeb. Taką osobą przyjmującą czasową rolę handlarza lub rekrutera może być dosłownie każdy od ochroniarza agencji towarzyskiej, poprzez taksówkarza, a na barmanach skończywszy. Niezależnie od strony zawsze czynnikiem dominującym jest chęć zysku. Jednym z ostatnich przypadków, na który warto zwrócić uwagę jest podejmowanie się handlu kobietami w obszarze agencji, które są na etapie zamykania lub w najbliższym czasie zostaną zamknięte. Właściciel, aby na tym wszystkim zyskać decyduje się na sprzedaż zatrudnionych u niego kobiet[11].

Mówiąc o istocie prostytucji, jako formie handlu ludźmi warto zauważyć, że tego typu proceder może być prowadzony w każdym kraju oraz dosłownie każdym środowisku począwszy od dyskotek, poprzez dom studenta, a na dużych korporacjach skończywszy. Do tego wszystkiego dochodzi wymiar globalny, kiedy to osoby zaczynają rekrutować osoby przy wykorzystaniu Internetu. Tak jak w wielu innych przypadkach, gdzie zachodzi transakcja kupna sprzedaży również przy handlu żywym towarem bardzo istotnym elementem jest potrzeba rozliczenia się pomiędzy stronami. Najczęściej jest to zapłata w formie gotówkowej niezależnie od kwoty, gdyż wszelkiego rodzaju inne operacje bankowe z wykorzystaniem banków były łatwe do namierzenia. Zależnie od ustaleń pieniądze mogę zostać przekazane w momencie przekazania towaru „kobiety" lub w dowolnie innym momencie. Na finalną zapłatę składać się mogą inne opłaty, wśród których wymienia się: koszty werbunkowe, dojazdów na spotkania, wykonanych telefonów, związane z uzyskaniem paszportu oraz innych niezbędnych dokumentów. Szereg z tych kosztów skupia się na tym, aby potencjalna ofiara mogła nabyć zaufania do handlarza, czego potwierdzeniem są pierwsze wymienione. Do tej kategorii zaliczyć można przede wszystkim prezenty oraz kolacje, aby kobieta poczuła się pewniej i obdarzyła handlarza zaufaniem. Nie rzadko spotykanym elementem przy handlu kobietami, gdzie przedmiotem obrotu jest świadczeniem usług seksualnych jest możliwość pobierania części lub nawet całości wynagrodzenia, jakie kobieta przez jakiś czas będzie uzyskiwać z prostytucji. Cały proceder może być jeszcze bardziej zaawansowany, jeśli jedna kobieta jest przedmiotem wielokrotnego handlu. Takie rozwiązanie mogą odbywać się w obrębie jednego lub kilku krajów, gdzie kobieta jest sprzedawana, co jakiś czas pomiędzy wybranymi agencjami towarzyskimi [12].

[11] B. Smykowski, *Partnerstwo lokalne na rzecz rozwiązywania problemów społecznych*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2008, s. 214-215.
[12] R. Kowalczyk, M. Leśniak, *Prostytucja. Studium zjawiska*, Krakowska Akademia im. Frycza Modrzewskiego, Kraków 2013, s. 139-140.

Przy omawianym zagadnieniu warto skupić się na samej sytuacji kobiet, które zostały sprzedane celem świadczenia usług seksualnych. Najczęściej osoby są zmuszane do oddawania znacznej części zarobków lub przekazywania stałej kwoty niezależnie od zarobków. Nawet, jeśli jednego dnia prostytutka nie osiągnęła danego przychodu to nie jest zwalniania z obowiązku przekazywania haraczu, a jeśli tego nie zrobi jest bita lub inaczej krzywdzona przez oprawców. Sami oprawcy tłumaczą sobie to tym, że ponoszą stałe koszty wyżywienia oraz mieszkaniowe. Jednak skala świadczenia do rzeczywistych kosztów jest niewspółmierna, gdyż osoby mogą mieszkać w bardzo złych warunkach, otrzymując przy tym głodowe racje żywności, płacą za to wszystko jak za dobrej klasy hotel. Jeśli można to tak nazwać praca kobiety świadczącej usługi seksualnej, która została sprzedana jakimś oprawcom nie jest pracą łatwą. Często może być odurzana narkotykami oraz innymi środkami, aby uzyskać tym samym jej bezwzględne posłuszeństwo. Nie rzadko oprawcy zmuszają ją do odbywania nawet kilkunastu stosunków w ciągu dnia, aby tylko uzyskiwać z tego tytułu jak największe zyski. W tym miejscu warto zauważyć, że już na samym początku kobiety pozbawiane są wszelkich dokumentów oraz telefonów, aby nie mogły uciec lub skontaktować się z bliskimi. W ten sposób oprawcy chronią się przed zgłoszeniem całego procederu na Policji, gdzie dodatkowym elementem jest czynnik zastraszania. Z tym procederem wiąże się jeszcze poważniejszy problem, a mianowicie niektóre kobiety nie są wstanie poradzić sobie z całą tą sytuacją i decydują się na desperacki krok odebrania sobie życia[13].

Prostytucja mogąca być jedną z form handlu żywym towarem niesie za sobą liczne skutki. Przy czym skutki karne dla oprawców zajmującym się tego typu procederem nie są wcale najpoważniejsze, gdyż dużo poważniejszym zagrożeniem są te związane z samymi ofiarami prostytucji przymusowej. Głównym skutkiem przymusowego prostytuowania się są zaburzenia dla zdrowia psychicznego. Wśród nich uwzględnić można: zaburzenia nastroju, depresje, zaburzenia lękowe, a nawet pewne formy stresu pourazowego. Do tego osoby zajmujące się takim procederem w przyszłości dużo bardziej narażone są na zachowania przestępcze, gdyż były już w takim środowisku. Uzupełnieniem mogą być zachowania obronne w postaci sięgania po substancje uzależniające w tym alkohol. Automatycznie tworzy to kolejne problemy związane z ryzykiem uzależnień oraz brakiem normalnego funkcjonowania w społeczeństwie. Jeszcze poważniejszym może się okazać zakażenie jakąś chorobą przenoszoną drogą płciową, gdzie leczenie może być rozłożone na wiele lat. Nawet, jeśli taka osoba wróci do normalności to bardzo możliwe, że nabyte choroby rozprzestrzenią się dalej, co stanowi pośredni skutek handlu kobietami[14].

[13] B. Hołyst, *Kryminologia*, PWN, Warszawa 2004, s. 44-45.
[14] M. Gwara, *Prostytucja w aspekcie prawnym i jej skutki psychiczno-społeczne*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Olsztyn 2014, s. 141-142.

Podsumowanie

Teraz coraz większym problemem jest handel ludźmi a szczególnie prostytucja. Gangi są tak w dobie dzisiejszych czasów dobrze przygotowani na każdą ewentualność, że sami poszkodowani obawiają się przeciwstawić a coraz większa znieczulica na ludzką krzywdę temu nie sprzyja. A wygląda to tak: potencjalni przestępcy jadą najczęściej do małych miejscowości. Tam poszukują ubogich, poszukujących pracy mieszkańców. Często odbywa się to w okolicy wiejskiego, poprzez internetowe ogłoszenia np.: pracy zagranica czy w innym mieście proponując duże zarobki. Zwabieni perspektywą pracy za granicą, czy też duży zarobek ufają oszustom. Dają im dokumenty, oraz często zwabieni podstępem opowiadają o swych problemach. Trzeba też zwrócić uwagę, że często młode kobiety, które mogły być już kiedyś skrzywdzone są najłatwiejszym celem dla takich oprawców. W KWP działa nawet specjalny zespół do walki z handlem ludźmi. Problem w tym, że udowodnienie winy jest trudne. Często trzeba przesłuchać setki świadków, nierzadko w trosce o własne dobro lub po prostu są szantażowani, przekupieni czy inne sztuczki wykorzystane - Wiele osób nie chce zeznawać bądź wycofują się sami poszkodowani ze zgłoszenia sprawy. Wstydzą się lub boją tego, co zrobili, albo, że dali się oszukać.

W ściganie przestępców zaangażowana jest też wiele organizacji nie tylko wewnątrz państwa, ale na zewnątrz państwa. Osoby, które są zidentyfikowane jako ofiary handlu ludźmi zostają objęte specjalnym programem ochronnym, o ile wyrażają na to zgodę, niezwłocznie powiadamia się Fundację przeciwko Handlowi Kobietami La Strada. Proceder ten wiąże się też z wielkim ryzykiem dla osób, które decydują się zawalczyć o siebie I przyjąć pomoc. Dopóki aktualne są słowa jednego z bossów niewolniczego biznesu Ludwiga „Tarzana" Fainberga: „Możesz kupić kobietę za 10 tysięcy dolarów i odzyskać te pieniądze w ciągu tygodnia, jeśli jest młoda i ładna. Wszystko ponad to to czysty zysk." nie będziemy w stanie zapobiec temu precedensowi.

Bibliografia:

1. Florczak A., Handel ludźmi, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2012.
2. Gwara M., Prostytucja w aspekcie prawnym i jej skutki psychiczno-społeczne, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Olsztyn 2014.
3. Hołyst B., Kryminologia, PWN, Warszawa 2004.
4. Kowalczyk R., M. Leśniak, Prostytucja. Studium zjawiska, Krakowska Akademia im. Frycza Modrzewskiego, Kraków.
5. Smykowski B., Partnerstwo lokalne na rzecz rozwiązywania problemów społecznych, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2008.

6. Sztobryn-Giercuszkiewicz J., Psychologiczne aspekty prostytucji, Wydawnictwo Dajas, Łódź 2004.
7. Sońta K., *Przeciwdziałanie handlowi ludźmi w prawie międzynarodowym*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2015.
8. Malinowska I., J. Bryk, *Handel ludźmi i przestępstwa towarzyszce*, WSPol, Szczytno 2013.
9. Wojnicz P., *Handel ludźmi jak czarna sfera ekonomii w procesie migracji*, PWN, Warszawa 2012.
10. Pawłowski M., *Międzynarodowe standardy ścigania handlu ludźmi i ochrony jego ofiar*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 2014.
11. Florczak A., *Handel ludźmi*, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2012.
12. Sawicki K., *Handel ludźmi*, Szkoła Policji w Pile, Piła 2011.
13. Hołyst B., *Psychologia kryminalistyczna*, LexisNexis, Warszawa 2004.

Netografia

14. http://sp3-bialapodlaska.pl/o-szkole/
15. http://www.canee.net/files/The%20problem%20of%20child%20trafficking%20in%20Poland%20and %20in%20the%20world.pdf, [dostęp: 11.02.2019r]
16. https://gizmodo.com/heres-how-much-body-parts-cost-on-the-black-market5904129?sidebar_promotions_icons=testingon&utm_expid=6686609067.e9PWeE2DSnKObFD7vNEoqg.2&utm_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.pl.
17. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@declaration/documents/instructionalmaterial/ wcms_088508.pdf.
18. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@declaration/documents/instructionalmaterial/ wcms_088508.pdf.

Źródła prawa

19. Protokół Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 roku, (Dz. U. 2005 nr 18, poz. 160).